

Ond bråd död på Jordbromalm....

...eller när drängen Larsson från Fors dräper hemmansägaren Pettersson från Vreten.

Av Sune Nilsson, fakta Anders Numan

Vreta på 1920-talet

En vårdag år 1902, närmare bestämt den 25 april, har som vanligt ett antal hästskjutsar från Södertörn tagit sig in till huvudstaden för att leverera och sälja lite av vad de magra markerna presterat till stadsborna.

Det var ofta hemmansägarna själva som ville ha ett avbrott i vardagens slit som reste men vissa storbönder föredrog att skicka en pålitlig dräng och just denna dag hade Lars Johan Hallberg på Fors skickat sin blott 21-åriga dräng August Leander Larsson med en fullastad halmskrinda till en spannmålshandlare på Götgatan.

Från Vreten i Västerhaninge hade samma morgon hemmansägaren Lars Johan Pettersson gett sig av för att uträtta lite affärer, han har som resesällskap statdrängen Lars Alfred Eriksson från granngården Wälsta.

Lars Johan Pettersson är en 33-årig untkarl och hälftenägare till 1/4 mantal Vreten, senare kallat Vreta, på Nödesta. Han är yngste son till Lars Erik Persson som brukat Vreten sen 1864 men som avlidit 1892, Lars Eriks äldste son, Lars Johans bror, Karl Erik har arbetat på Ormsta som dräng men återvänder till Vreta när fadern dör.

Drängen August Leander Larsson är född på Stymninge i Österhaninge i februari 1881, arbetar under ett år som 16 åring på Husby hos nämndeman K A Åkerblom.

Han bor sedan som hyresgäst på Skogsäng under några år innan han flyttar till Fors 1 och Lars Johan Hallberg i november 1901. Hallberg som köpt Fors 1, "Herrgården" 1892, kommer från Nedersta.

Bakgrunden till dramat

Dessa stadsresor var ofta förenade med faror av olika slag, fylleri och dryckenskap var vanligt vilket gjorde att olyckshändelser, bråk och allmänt stök tillhörde rutinen.

Många gånger kom ekipaget hem till gården utan folk på kuskbocken, hästen hittade hem utan hjälp och oroliga, skärrade hustrur och barn, fick ge sig ut efter färdvägen för att leta rätt på sina anhöriga som oftast sov ruset av sig i ett dike. Var det vintertid och slädföre var det dessutom ganska bråttom innan kylan skördade sina offer.

Hade man tur fanns de fattiga riksdaler man fått för sin leverans kvar i storvästen men det tillhörde inte ovanligheterna att någon skum individ följt den vinglande färden och muddrat den sovande kusken.

Denna dag våren 1902 var inget undantag men följderna av stadsresan för de två ovan beskrivna Västerhaningeborna blev värre än vanligt

Ur domboken för 1902 för Sotholms Härad kan vi i förunder-sökning och rättegångsprotokoll se vad som timade på kvällen den 25 april på "vägen mellan Stockholm och Landsort"

Den 26 april 1902 på förmiddagen ringer handlaren i Fors, Svante Vitus Karlsson till kronolänsmannen Hjalmar Fahlborg i Mulsta och berättar att drängen Leander Larsson har kommit hem till Fors efter en stadsresa kvällen innan och erkänt att han "slagit bonden Pettersson från Vreten till marken" efter ett bråk under hemfärden från staden.

Innan länsman Fahlborg reser till Fors besöker han drängen Alfred Eriksson på granngården Wälsta, han visste nämligen att denne varit med på delar av resan. Alfred har rest tillsammans med Lars Johan och när alla ärenden är utträttade träffar man samman på ett café på Götgatan med bl.a. drängen/sonen Karl Henning Hessling från Björklund i Österhaninge samt Leander Larsson från Fors som levererat sitt halmlass på uppdrag av Lars Johan Hallberg

Man förser sig av den enkla menyn och stärker sig med eget inhandlat brännvin och påbörjar ganska påverkade hemfärden mot Västerhaninge.

Vid Länna Gästgiveri, ett håll som på den tiden var mycket vanligt för Västerhaningebönderna, stannar man och styrker sig ytterligare med starka drycker. Det är här som stöket börjar mellan Leander från Fors och bonden Lars Johan från Vreten.

Enligt vittnet Alfred Eriksson inleds det när en för Alfred okänd person kliver in i krog salen och den mycket berusade Lars Johan "kräver att få en sup av honom"

Leander Larsson känner troligen igen personen, det är mjölnaren från Vitså Kvarn, Karl Adolf Lindström. Leander, som också är påverkad men inte i samma grad, blir irriterad och säger till Lars Johan "du som är bonde borde bjuda själv och inte tigga av fattiga tjenare"

Här uppstår en viss irritation mellan kontrahenterna men det hela lugnar ner sig.

Lars Johan, Karl Henning och Alfred påbörjar hemfärden mot Västerhaninge, Leander känner en viss oro över att ha kommit i delo med hemmansägaren från Vreta och stannar kvar en halvtimme innan han startar hemfärden för att inte träffa på den duktigt berusade Pettersson och hans sällskap.

Trots denna åtgärd kommer han ifatt dem vid Högmals Backe, försöker köra förbi men hindras och blir anropad av den alltmer druckna bonden som känner sig förnärad av drängens kommentarer. Pettersson försöker få av drängen från kuskbocken men misslyckas, han uppmanas av sina medåkande att lugna ner sig och efter lite rabalder kör man vidare.

Leander Larsson ger än en gång sin antagonist ett försprång men mellan Strömslund och Jordbro Hållplats har Lars Johan ånyo stannat för att invänta sin antagonist, även här springer han fram till skrindan och försöker slita av honom från skrindan

Leander känner sig troligen hotad och slår angriparen till marken med ett tillhygge, enligt egen utsago med "åkbrädan" men enligt vittnena med en "björkbange" och kör sedan vidare.

De medföljande kan konstatera att den nedslagne bonden är medvetlös och okontaktbar, slaget har träffat olyckligt, han har ett gapande sår på vänster sida av huvudet.

Man för honom till Jordbro Hållplats där stationskarlen Ågren transporterar honom tillbaka till Länna Gästgivargård där drängen Gustaf Lind beordras att forsla honom till Serafimerlasarettet dit man anländer kl 01 på natten.

Lars Johan Petterson avlider där utan att återfå medvetandet den 27 april på eftermiddagen.

Hemkomsten till Fors

Leander fortsätter sin resa mot hemmet i Fors och när han kommer fram drabbas han av dåligt samvete och under gråt erkänner han sina handlingar för pigan Hilma Johansson och dränggossen Karl Hugo Andersson. Han tar upp sin portmonnä och överlämnar de pengar som halmlasset inbringat och överlämnar sin klocka till Karl Hugo och går ner till kvarndammen för att dränka sig.

Pigan och Karl Hugo vet inte riktigt vad man ska tro men när man senare tittar in i Leanders rum ligger han dyblöt i sin säng och påstår att "han misslyckats att ta livet av sig, någon har dragit upp honom ur ån"

Dagen efter kommer kronolänsman Hjalmar Fahlborg till Fors och förhör alla inblandade och häktar drängen August Leander för dråp av bonden Petterson i Vreten och denne förs till Länsfängelset i avvaktan på rättegång.

Rättegången

Vid rättegången den 7 maj bekräftas i stort alla uppgifter i förundersökningen. Dessutom säger gästgivaren på Länna, Maria Pettersson, "Lars Johan Pettersson var mest vållande, han var mycket mer berusad än Leander Larsson"

Det framgår alltmera tydligt att Pettersson är mycket stingslig och provocerande mot Larsson efter incidenten på Gästgiveriet, kommentaren på Länna om brännvinsbjudningen verkar ha retat honom och trots Larssons försök att hålla sig undan blir det kontroverser på flera ställen efter vägen.

När det hela slutligen kulminerar på Jordbro Malm, mellan Strömslund och Hållplatsen, brister tålamodet för honom och han slår Pettersson till marken med en björkpåk.

Det råder delade meningar om hur många slag som utdelas. Per Erik Larsson från Wedan är en av de personer som befinner sig närmast händelsen, han kan inte höra ordväxlingen men blir vittne till minst ett slag med påken och ropar: "du ska väl veta vad du slår med, du har slagit ihjäl karln"

Ett av vittnena berättar att Leander håller tömmarna i ena handen och slår "ett inte alltför tungt enhandsslag" men björkpåkens egentyngd blir ödesdiger för Vretabonden

När det är dags för utslag i målet skriver rätten:

"misshandel har skett i hastigt mod utan avsikt att dräpa, af utredningen framgår att August Leander Larsson väl icke handlat i nödvärn, men att han utan egen skuld varit af Lars Johan Petterson med ord och gerning otillbörligt ansatt och retad samt af vad som förefallit uppskrämd så att August Leander Larsson bör anses hafva under synnerligen förmildrande omständigheter brottet föröfvat.....

".... pröfvar rätten enligt 14 kapitlet ..... strafflagen att rättvist döma August Leander Larsson för ifrågavarande dråp att hållas till straffarbete i 3 år"

När nu länsman Fahlborg har Larsson inför rätta passar han på att ta upp den förseelse som denne gjort sig skyldig till vid en inskrivningsförrättning som gjordes på Västerhaninge Tingshus den 7 mars 1902

"då han i berusat tillstånd uppträtt förargelseväckande".

För detta döms Larsson till 25:- kronor i böter,

"men då August Leander Larsson saknar tillgång till böternas fulla erläggande, dessa skola förvandlas till 3 dagars straffarbete att med ovan ådömda straffarbete förenas"

Så gick det alltså till när August Leander Larsson dömdes till 3 år och 3 dagars straffarbete!

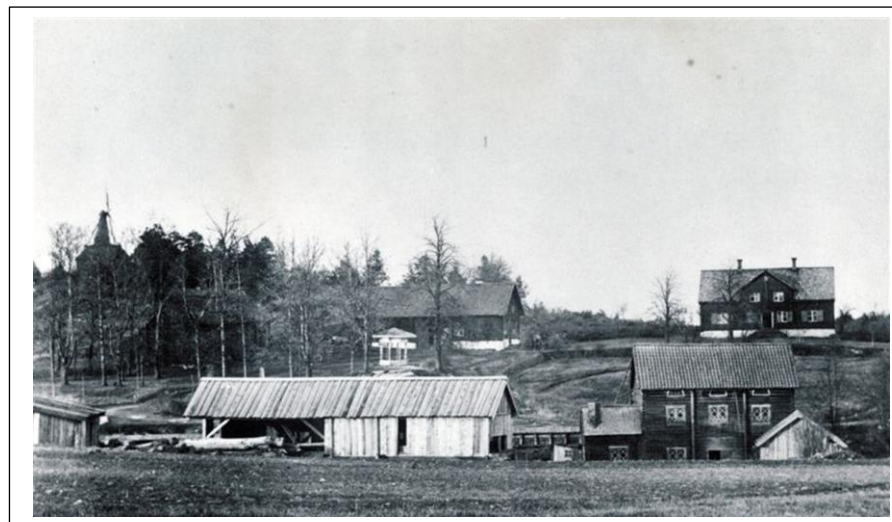
Eftermäle

Leander Larsson avtjänar inte detta 3-åriga straff. Enligt församlingsboken för Västerhaninge 1900-05, "socken-skrivna", släpps han ur fängelset den 15 augusti 1904 och flyttar ut till Adolf Fredriks församling i november samma år.

I maj 1905 är han tillbaka i Västerhaninge, nu på Alvsta 1 hos Erik Jansson men redan efter ett halvår bär det vidare till Alby i Österhaninge och sedan till Sanda och på nyårsafton 1906 gifter han sig med Hilma Karolina Johansson f 1878 i Vendelsö.

Den 28 augusti 1907 föds sonen Sven Einar Leander på Sanda och i oktober samma år flyttar familjen till Bällsta Villastad i Bromma församling där ännu en son, Erik Gustaf Evald, föds 1909.

August Leander dog 1954-04-28 och begravdes på Bromma kyrkogård. Samma år, den 7 augusti följde hustrun Hilma Karolina efter.

Fors 1 eller Herrgården omkring år 1900, i förgrunden syns såg och kvarn. Uppe till vänster en väderkvarn, eller?

Fotnot 1:

Det är Gillets Anders Numan som under sin forskning funnit dessa fakta i domboken på Stadsarkivet.

Anders farföräldrar, Ragnar och Sigrid Numan, bodde några år på 1920-talet på Vreta innan de flyttade till Fors och hans far Olle tillbringade sina första levnadsår här.

Fotnot 2:

Det är faktiskt så att i samma drängstuga på Fors som August Leander bor 1902, finns också Johan August Karlsson, född 1886. Denne dräper tolv år senare sin fästmö Ida Olsson i Ringen och hänger sig därefter i Mariebergsbacken.

Ungefär 600 meter NNO om Fors Herrgård, strax norr om Fors 3 kallat Skarplöt, bor i Asphagen dessutom sonen Alfred Björklund som 1916 blir dubbelmördare då han tar livet av smeden Östlund i Backen och hushållerskan Matilda Hallberg i Ribby.

Lite märkligt att de tre mördare vi känner till i socknen i början på förra seklet finns i Fors med omnejd!